

Câmpul de aplicare al unor articole din Constituție¹

(cu referire la jurisprudența Curții Constituționale din perioada 2019 – 2020)

¹ Acest studiu a fost pregătit de către Direcția Cercetare și Analiză din cadrul Curții Constituționale. Acest studiu nu obligă cu nimic Curtea Constituțională.

Introducere

Cercetarea de față va constitui un instrument util în interpretarea practicii constituționale în materia aplicabilității articolelor din Constituție. În cadrul exercitării activității sale jurisdicționale, Curtea a stabilit treptat o arie de acoperire pentru majoritatea normelor din Constituție.

Acest studiu reprezintă o sinteză structurată a jurisprudenței în care s-a abordat problema câmpului de aplicare al unor articole din Constituție în perioada 2019 – iunie 2020. El este conceput pentru a le facilita autorilor de sesizări mai bună înțelegere a incidenței unor articole din Constituție.

Studiul privind *Câmpul de aplicare al unor articole din Constituție* urmărește să fie un portal de ghidare în jurisprudența Curții, dar nu trebuie interpretat ca o cercetare exhaustivă a acesteia.

Jurisprudența Curții Constituționale la care face trimitere studiul poate fi accesată în baza de date [CCDOC](#) a Curții.

Articolul 1 § 3

Statul de drept

Articolul 1 din Constituție garantează valoarea preeminenței dreptului, care obligă autoritățile publice, inclusiv Guvernul și Parlamentul, să-și conformeze deciziile cu prevederile legii și ale Constituției. Autoritățile publice beneficiază de o marjă discreționară în vederea îndeplinirii sarcinilor lor, inclusiv în domeniul încheierii tratatelor internaționale, însă deciziile pe care acestea le iau trebuie să se subordoneze Constituției și prevederilor legale care le reglementează activitatea (*HCC nr. 12 din 8 mai 2020*, § 69).

În jurisprudența sa, Curtea a menționat că acest principiu impune supremația Constituției și impune obligația corelării legilor și a tuturor actelor normative cu dispozițiile sale (*DCC nr. 17 din 11 februarie 2019*, § 18). Curtea a afirmat că la baza statului de drept, consacrat de articolul 1 alin. (3) din Constituție, stă principiul legalității. Prin urmare, respectarea legilor este obligatorie, iar încălcarea acestei obligații constituționale atrage implicit afectarea principiului statului de drept (a se vedea *HCC nr. 12 din 8 mai 2020*, § 68 și jurisprudența citată acolo).

Curtea a subliniat că articolul 1 alin. (3) din Constituție nu are o aplicabilitate de sine stătătoare. Pentru a fi aplicabil, autorul excepției de neconstituționalitate trebuie să demonstreze existența unor ingerințe în drepturi substanțiale garantate de Constituție. Abia în analiza caracterului justificat al ingerinței în drepturile substanțiale garantate de Constituție Curtea poate pune în operă valorile și standardele pe care le garantează articolul 1 alin. (3) din Constituție (a se vedea, *mutatis mutandis*, *HCC nr. 29 din 12.12.2019 § 19*; *DCC nr. 56 din 2 iunie 2020*, § 23 și jurisprudența citată acolo). Astfel, garanțiile articolului 1 alin. (3) din Constituție, care se referă la respectarea statului de drept, pot interveni dacă este constatată aplicabilitatea unei prevederi substanțiale din Constituție. Ele nu pot fi analizate, însă, în mod individual (a se vedea, *mutatis mutandis* *HCC nr. 19 din 24 septembrie 2019*, § 16).

Articolul 2

Suveranitatea și puterea de stat

În sensul articolului 2 din Constituție, o democrație veritabilă poate fi constituită numai de către popor, prin exercitarea suveranității naționale în mod direct ori prin intermediul reprezentanților săi, aleși în cadrul unui scrutin democratic. Dispozițiile constituționale ale articolului 2 trebuie coroborate cu prevederile articolului 38 din Constituție, potrivit cărora voința poporului constituie baza puterii de stat, aceasta exprimându-se prin alegeri libere, care au loc în mod periodic, prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat (a se vedea *HCC nr. 11 din 7 mai 2020*, §§ 29-30).

Articolul 4

Prioritatea tratatelor privind protecția drepturilor fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte

Cu privire la articolul 4 din Constituție, care se referă la universalitatea drepturilor, Curtea a subliniat că acest articol comportă un caracter general și nu poate fi invocat și analizat în mod separat, ca reper individual, ci poate fi avut în vedere doar în coroborare cu un drept fundamental incident (a se vedea, *HCC nr. 3 din 18 ianuarie 2019*, § 18; *DCC nr. 30 din 19 martie 2020*, § 18; *DCC nr. 62 din 11 iunie 2020*, § 33).

Articolul 4 a fost aplicat în coroborare cu:

- **Articolul 43** - Dreptul la muncă, dreptul de afiliere la sindicate, dreptul de proprietate, ca și alte drepturi și libertăți constituționale, trebuie interpretate și aplicate în concordanță cu pactele și tratatele la care Republica Moldova este parte [articolul 4 din Constituție] (*HCC nr. 3 din 4 februarie 2020*, § 47).
- **Articolul 46** - retragerea autorizațiilor CEMT pentru utilizarea unor documente false (*DCC nr. 62 din 11 iunie 2020*, §§ 33- 34).

Articolul 7

Supremația Constituției

Cu privire la incidența articolelor 4, 7 și 8 din Constituție, care se referă la prioritatea dreptului internațional în materia drepturilor omului, la caracterul suprem al Constituției, la respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale, Curtea a observat că acestea pot interveni dacă este constatată aplicabilitatea unei prevederi substanțiale din Constituție. Ele nu pot fi analizate, însă, în mod individual (a se vedea *HCC nr. 3 din 18 ianuarie 2019*, § 18).

Prevederile articolelor 1 alin. (3), 4 și 8 din Constituție, care se referă la respectarea statului de drept, la prioritatea dreptului internațional în materia drepturilor omului și la respectarea tratatelor internaționale, pot interveni dacă este constatată aplicabilitatea unei prevederi substanțiale din Constituție. Ele nu pot fi analizate, însă, în mod individual (a se vedea *HCC nr. 19 din 24 septembrie 2019*, § 16).

Articolul 16

Egalitatea

Curtea a precizat că egalitatea este un principiu relativ. Dreptul la egalitate nu reprezintă decât dreptul de a fi tratat în același mod în care este tratată o persoană care se află într-o situație juridică echivalentă (*HCC nr. 3 din 18 ianuarie 2019*, § 28). Curtea a amintit că egalitatea în fața legii și a autorităților publice presupune lipsa oricărei discriminări directe sau indirecte. Discriminarea are loc atunci când persoanele care se află în situații asemănătoare sunt tratate în mod diferit (discriminare directă) sau atunci când persoanele care se află în situații diferite sunt tratate în același mod (discriminare indirectă), cu excepția cazului în care un asemenea tratament este justificat în mod obiectiv și rezonabil (a se vedea, *HCC nr. 29 din 22 noiembrie 2018*, § 34, și *HCC nr. 3 din 18 ianuarie 2019*, § 19; *HCC nr. 6 din 10 martie 2020*, § 29). Așadar, o măsură intră în câmpul de aplicare al articolului 16 din Constituție atunci când aceasta conduce, în funcție de anumite criterii, la rezultate diferite, sau când, utilizând criterii neutre, aceasta are ca efect particular dezavantajarea unei categorii de persoane. Curtea a precizat că stabilirea criteriilor care stau la baza unei discriminări este întotdeauna o problemă complicată. Chiar dacă se poate conveni asupra anumitor elemente, vor exista întotdeauna cazuri neobișnuite care nu se pretează la regulă (a se vedea *HCC nr. 29 din 22 noiembrie 2018*, § 19).

Principiul egalității, statuat în articolul 16 din Constituție, nu presupune uniformitate, ci presupune un tratament egal în situații egale. Pentru situații diferite tratamentul juridic poate fi diferit (a se vedea *DCC nr. 12 din 3 februarie 2020*, § 18).

O condiție primordială pentru existența tratamentului diferențiat o reprezintă caracterul comparabil al situațiilor (a se vedea *HCC nr. 19 din 24 septembrie 2019*, § 17). Curtea a precizat că cerința caracterului comparabil al situațiilor nu impune ca situațiile să fie identice, ci numai ca ele să fie, până la un anumit punct, asemănătoare (a se vedea *HCC nr. 3 din 4 februarie 2020*, § 77).

Astfel, Curtea nu poate reține pretinsa încălcare a articolului 16 din Constituție, deoarece în cauza de față legislatorul nu poate impune un tratament fiscal egal între două categorii de persoane aflate în situații juridice distincte: persoanele care dețin proprietatea comună pe cote-părți și cele care dețin proprietatea comună în devălmășie (a se vedea *DCC nr. 13 din 29 ianuarie 2019*, § 21).

Curtea a notat în jurisprudența sa că articolul 16 din Constituție devine incident atunci când situația la care se referă dezavantajul implică una din condițiile de exercitare a unui drept garantat de Constituție. Pentru a fi incident articolul 16, este suficient ca situația reglementată de normele contestate să intre în câmpul de aplicare al uneia sau mai multor dispoziții ale

Constituției (a se vedea [HCC nr. 20 din 4 iulie 2018](#), § 48; [DCC nr. 12 din 3 februarie 2020](#), § 16; [DCC nr. 27 din 12 martie 2020](#), § 24).

Articolul 16 a fost invocat în coroborare cu următoarele articole:

- **Articolul 20 (accesul liber la justiție)** – dreptul de a formula o contestație (a se vedea [HCC nr. 6 din 19 martie 2019](#), § 25); faptul că legea nu prevede posibilitatea repunerii în termen în situația unei cereri de revizuire depuse în legătură cu intrarea în vigoare a unei legi noi care ameliorează situația contravenientului nu reprezintă o soluție legislativă care încalcă dreptul la un proces echitabil (a se vedea [DCC nr. 72 din 14 mai 2019](#), § 21);
- **Articolul 27 (dreptul la libera circulație)** - instituirea unei sancțiuni contravenționale care suspendă provizoriu dreptul de a conduce autovehicule nu este de natură să afecteze substanța dreptului la libera circulație, în particular dreptul de a ieși din țară (a se vedea [DCC nr. 127 din 28 noiembrie 2019](#), § 21);
- **Articolul 28 (viața intimă, familială și privată)** - Constituția nu garantează un drept de a renunța la numărul de identificare (a se vedea [DCC nr. 6 din 14 ianuarie 2019](#), § 21);
- **Articolul 36 (dreptul la ocrotirea sănătății)** – statutul juridic al solicitanților de azil este diferit de cel al refugiaților și al beneficiarilor de protecție umanitară. Ei se află în situații distincte și, prin urmare, nu pot pretinde să li se aplice un tratament identic în materie de asistență medicală (a se vedea [DCC nr. 27 din 12 martie 2020](#), § 26).
- **Articolul 38 (dreptul de vot și dreptul de a fi ales)** - votarea în afara țării în baza buletinului de identitate sau a actelor de identitate expirate - Curtea consideră că măsura contestată nu instituie un tratament diferențiat disproporționat, că aceasta nu afectează esența dreptului la vot și că legislatorul a acționat în interiorul marjei sale de manevră pe care o permite Constituția (a se vedea [DCC nr. 5 din 14 ianuarie 2019](#), § 31);
- **Articolul 43 (dreptul la muncă și la protecția muncii)** – remunerarea membrilor de drept ai Consiliului Superior al Magistraturii în baza altor reguli decât cele aplicabile membrilor aleși ai Consiliului Superior al Magistraturii nu încalcă principiul egalității și dreptul la muncă și la protecția muncii, tratamentul diferențiat având un caracter obiectiv și rezonabil (a se vedea [HCC nr. 21 din 3 martie 2019](#), § 40);
- **Articolul 46 (dreptul la proprietate privată și protecția acesteia)** - Curtea constată că este nejustificat tratamentul diferențiat existent între părintele, tutorele sau curatorul unui copil cu dizabilitate severă și părintele, tutorele sau curatorul unei persoane cu dizabilitate severă cu vârsta de peste 18 ani, în privința beneficiilor recunoscute, în materie de exercițiu al dreptului la pensie. Acest fapt contravine prevederilor articolelor 16, 47 și 51 din Constituție (a se vedea [HCC nr. 19 din 24 septembrie 2019](#), § 37); Curtea a notat că nu există o situație de egalitate nici între debitorul insolubil

- și creditorul acestuia. Odată cu declanșarea procedurii de insolvență, statutul procesual al participanților este diferit (a se vedea *DCC nr. 78 din 2 iulie 2020*, § 33).
- **Articolul 47 (dreptul la asistență și protecția socială)** - Curtea reține că este nejustificat tratamentul diferențiat existent între mamele și tații care au patru sau mai mulți copii în îngrijire în materie de acordare a dreptului de asigurare obligatorie de asistență medical (a se vedea *HCC nr. 3 din 18 ianuarie 2019*, § 52);
 - **Articolul 51 (protecția persoanelor cu dizabilități)** – Curtea constată că este nejustificat tratamentul diferențiat existent între părintele, tutorele sau curatorul unui copil cu dizabilitate severă și părintele, tutorele sau curatorul unei persoane cu dizabilitate severă cu vârsta de peste 18 ani, în privința beneficiilor recunoscute, în materie de exercițiu al dreptului la pensie. Acest fapt contravine prevederilor articolelor 16, 47 și 51 din Constituție (a se vedea *HCC nr. 19 din 24 septembrie 2019*, § 37).
 - **Articolul 58 (contribuții financiare)** – legislatorul nu poate impune un tratament fiscal egal între două categorii de persoane aflate în situații juridice distincte: persoanele care dețin proprietatea comună pe cote-părți și cele care dețin proprietatea comună în devălmășie (a se vedea *DCC nr. 13 din 29 ianuarie 2019*, § 21).

Articolul 20

Accesul liber la Justiție

Articolul 20 din Constituție, care reglementează dreptul de acces liber la justiție, își găsește corespondența în dispozițiile articolului 6 § 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care garantează dreptul la un proces echitabil (a se vedea *DCC nr. 56 din 2 iunie 2020*, § 26). Astfel, articolul 20 din Constituție are același câmp de aplicare ca dreptul la un proces echitabil garantat de Convenție (a se vedea *HCC nr. 2 din 23 ianuarie 2020*, § 28). Condiția din articolul 6 § 1 din Convenție, potrivit căreia cauzele trebuie examinate în mod echitabil, trebuie înțeleasă în sensul în care trebuie asigurată respectarea principiilor fundamentale ale oricărui proces, *i.e.* principiul contradictorialității și principiul dreptului la apărare (a se vedea *DCC nr. 63 din 11 iunie 2020*, § 21).

Curtea menționează că exercitarea accesului liber la justiție și a dreptului la un proces echitabil nu poate avea loc decât într-un anumit cadru juridic, stabilit de legislator, cu respectarea anumitor exigențe, care previn eventualele abuzuri și tergiversarea soluționării cauzelor deduse judecății. Dreptul de acces la un tribunal reprezintă un element important al accesului la justiție, care nu este unul absolut. Acesta poate fi limitat prin lege pentru a asigura administrarea eficientă a actului de justiție (a se vedea *DCC nr. 60 din 25 aprilie 2019*, § 16) și a principiului nemijlocirii în cadrul procesului penal și examinarea cauzelor aflate pe rol într-un termen rezonabil (a se vedea *DCC nr. 71 din 14 mai 2019*, § 24);

Astfel, stabilirea unor condiții de admisibilitate pentru introducerea acțiunilor în justiție nu constituie o încălcare a accesului liber la justiție. Mai mult, Curtea a reținut că liberul acces la justiție presupune accesul la mijloacele procedurale prin care se înfăptuiește justiția și este competența exclusivă a legislatorului de a institui regulile de desfășurare a procesului în fața instanțelor judecătorești, așa cum prevede articolul 115 alin. (4) din Constituție (a se vedea *DCC nr. 12 din 3 februarie 2020*, § 18; *DCC nr. 82 din 6 iulie 2020*, § 25).

În jurisprudența sa, Curtea a reținut că instituirea unor condiții și criterii de acordare a amnistiei nu poate fi catalogată ca fiind o îngărădire a accesului liber la justiție garantat de articolul 20 din Constituție (a se vedea *DCC nr. 46 din 18 mai 2020*, § 28 și jurisprudența citată acolo).

Cu privire la latura penală al articolului 20, Curtea a menționat că Constituția nu prevede termenul de menținere a statutului de învinuit al persoanei. Mai mult, Constituția nu-i impune legislatorului obligația de a institui un termen de menținere a statutului de învinuit al persoanei. Termenul de menținere a statutului de învinuit al persoanei trebuie dedus din termenul rezonabil garantat de articolul 6 § 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și de articolul 20 din Constituție. În materie penală, acest drept urmărește ca persoana să nu fie subiectul unei acuzații pentru o perioadă îndelungată de timp. Termenul de menținere a persoanei în calitate de învinuit trebuie să fie unul rezonabil. Acest termen nu poate fi stabilit *in abstracto*, ci în fiecare caz particular (a se vedea *DCC nr. 4 din 20 ianuarie 2020*, §§ 29, 31, 34).

Legislatorul nu poate reglementa o sancțiune astfel încât să lipsească instanța de judecată de posibilitatea de a o individualiza în mod efectiv și rezonabil. Curtea menționează că limitarea rolului instanței de judecată lipsește de substanță garanțiile dreptului la un proces echitabil, consacrat de articolele 20 din Constituție și 6 din Convenția Europeană. Sub acest aspect, Curtea a reținut că nu doar pedeapsa fixă stabilită de către legislator, dar și diferența relativ mică dintre limita minimă și maximă a sancțiunii sunt de natură să afecteze în funcție de fapta prejudiciabilă și de multitudinea modalităților factuale de comitere a acesteia, dreptul la un proces echitabil, prin restrângerea competenței instanței de judecată de a exercita un control de jurisdicție deplină în privința individualizării și oportunității sancțiunii (a se vedea *HCC nr. 18 din 30 iunie 2020*, §§ 109-110).

De asemenea, sub acest aspect, Curtea a reținut că citarea și, respectiv, audierea reprezentantului organului de urmărire penală atunci când prin intermediul acestuia au fost obținute anumite probe nu ridică vreo problemă din perspectiva dreptului de acces liber la justiție și a prezumției de nevinovăție (a se vedea *DCC nr. 47 din 25 mai 2020*, § 23).

Articolul 21

Prezumția nevinovăției

Curtea a subliniat că principiul prezumției nevinovăției presupune că orice persoană acuzată de comiterea unui delict este prezumată nevinovată până atunci când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale. Astfel, Curtea subliniază că orice persoană este considerată nevinovată până la rămânerea definitivă a unei hotărâri judecătorești de condamnare (a se vedea *DCC nr. 4 din 20 ianuarie 2020*, § 22, *DCC nr. 25 din 2 martie 2020*, § 25).

Curtea nu a putut constata încălcarea principiului *ne bis in idem*, atunci când autorul a ridicat problema sancționării a două persoane diferite: o persoană fizică și alta juridică (a se vedea, *mutatis mutandis*, *DCC nr. 68 din 14 mai 2019*, § 17);

Curtea nu a reținut incidența articolului 21 din Constituție, care garantează prezumția de nevinovăție, în situația aplicării măsurii ridicării provizorii a permisului de conducere. În acest sens, Curtea a notat că măsura de ridicare provizorie a permisului de conducere urmărește doar un scop preventiv și nu unul punitiv, iar la aplicarea acestei măsuri judecătorul nu se pronunță în privința vinovăției persoanei (a se vedea, *mutatis mutandis*, *DCC nr. 8 din 17 ianuarie 2019*, § 17).

Curtea a menționat că privarea de libertate a unei persoane în baza unei sentințe de condamnare pronunțate în primă instanță nu ridică o problemă din perspectiva articolului 21 din Constituție (a se vedea *DCC nr. 25 din 2 martie 2020*, § 25).

De asemenea, caracterul obligatoriu al termenului de urmărire penală fixat de procuror pentru ofițerul de urmărire penală și posibilitatea prelungirii acestui termen la solicitarea acestuia nu ridică o problemă din perspectiva articolului 21 din Constituție (a se vedea, *mutatis mutandis*, *DCC nr. 24 din 2 martie 2020*, § 20).

Articolul 22

Neretroactivitatea legii

Dispozițiile articolului 22 din Constituție, împreună cu prevederile articolului 7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, garantează principiul legalității incriminării și al pedepsei penale (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) (a se vedea HCC nr. 24 din 17 octombrie 2019, § 105). Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că articolul 7 din Convenție trebuie să fie interpretat și aplicat astfel încât să se asigure o protecție efectivă împotriva urmăririi penale, a condamnării și a sancționării arbitrare a persoanei (*Parmak și Bakir v. Turcia*, 3 decembrie 2019, § 57; *Jidic v. România*, 18 februarie 2020, § 76). Această afirmație este

valabilă și în contextul articolului 22 din Constituție (a se vedea [DCC nr. 44 din 18 mai 2020](#), §§ 27-26).

În jurisprudența sa referitoare la articolul 22 din Constituție, Curtea a precizat că regula legalității incriminării și a pedepselor interzice interpretarea extensivă și aplicarea prin analogie a legii penale, în defavoarea acuzatului. În special, Curtea a precizat că acest articol interzice extinderea câmpului de aplicare al infracțiunilor existente asupra unor fapte care nu constituiau infracțiuni la momentul comiterii lor. De asemenea, Curtea a precizat că regula legalității incriminării, stabilită la articolul 22 din Constituție, presupune ca legea să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele pentru acestea (*nullum crimen, nulla poena sine lege certa*). Curtea a menționat că această condiție este îndeplinită atunci când justițiabilul poate cunoaște, pornind de la textul dispoziției pertinente și, dacă este necesar, cu ajutorul interpretării date acesteia de către instanțe, care sunt acțiunile și omisiunile care angajează răspunderea sa penală (a se vedea [DCC nr. 25 din 25 februarie 2019](#), §16).

Curtea a menționat că prin reglementarea infracțiunilor și a pedepselor în materie penală trebuie să se înțeleagă și competența reglementării contravențiilor și a sancțiunilor contravenționale. Legea contravențională conține prevederi care denotă, de fapt, natura penală a contravențiilor administrative (a se vedea [DCC nr. 44 din 18 mai 2020](#), § 28).

Cu privire la retroactivitatea legi fiscale, Curtea a reținut că acesta nu are un caracter retroactiv dacă reglementează cu referire la aceeași perioadă fiscală (a se vedea [DCC nr. 142 din 12 decembrie 2019](#), § 18). Atât timp cât perioada fiscală stabilită pentru metodele indirecte de estimare constituie întregul an calendaristic, nu poate fi afectat principiul neretroactivității (a se vedea [DCC nr. 136 din 9 decembrie 2019](#), § 24).

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

În jurisprudența sa, Curtea a menționat că pentru a putea fi invocat standardul calității legii prevăzut de articolul 23 alin. (2) din Constituție trebuie să existe o ingerință într-un drept fundamental. Curtea a stabilit că nu există o problemă de constituționalitate din perspectiva calității unei legi atât timp cât nu este afectat un drept fundamental (a se vedea [DCC nr. 38 din 7 aprilie 2020](#), § 20, [DCC nr. 56 din 2 iunie 2020](#), § 24, și jurisprudența citată acolo). În jurisprudența sa, Curtea a menționat că testul calității legii se efectuează prin raportare la un drept fundamental. Calitatea unei legi nu constituie o problemă de constituționalitate atât timp cât nu este afectat un drept fundamental (a se vedea [DCC nr. 68 din 15 iunie 2020](#), § 21, și jurisprudența citată acolo).

Curtea a reținut că exigențele preeminenței dreptului presupun, *inter alia*, asigurarea legalității și a certitudinii juridice (Raportul privind preeminența dreptului, adoptat de Comisia de la

Veneția la cea de-a 86 sesiune plenară, 2011, § 41). În acest sens, articolul 23 alin. (2) din Constituție impune adoptarea de către legislator a unor legi accesibile și previzibile (a se vedea *HCC nr. 2 din 23 ianuarie 2020*, § 42). Totuși, având în vedere principiul aplicabilității generale a legilor, Curtea reține că formularea acestora nu poate prezenta o precizie absolută. Una dintre tehnicile standard de reglementare constă în recurgerea mai curând la categorii generale, decât la liste exhaustive. Astfel, multe legi folosesc, prin forța lucrurilor, formule mai mult sau mai puțin vagi, a căror interpretare și aplicare depind de practică. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept, există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept penal (a se vedea *DCC nr. 15 din 5 iunie 2020*, § 21; *DCC nr. 6 din 23 ianuarie 2020*, § 30; *DCC nr. 75 din 2 iulie 2020*, § 23). Deși certitudinea este dezirabilă, aceasta ar putea antrena o rigiditate excesivă. Rolul decizional conferit instanțelor de judecată urmărește tocmai înlăturarea dubiilor ce persistă cu ocazia interpretării normelor (a se vedea *DCC nr. 77 din 2 iulie 2020*, § 24).

Legea trebuie să asigure o legătură logico-juridică între dispozițiile pe care le conține și să evite paralelismele legislative, care generează incertitudine și insecuritate juridică. În procesul de legiferare este interzisă instituirea aceluiași reglementări în mai multe articole sau alineate din același act normativ ori în două sau mai multe acte normative (a se vedea *HCC nr. 2 din 23 ianuarie 2020*, § 48).

Principiul coerenței sistemului juridic impune ca interpretul legii să aibă în vedere toate normele juridice relevante ale sistemului de drept național. Instanțele judecătorești pot stabili sensul unor noțiuni prin aplicarea simplă a regulilor de interpretare lingvistică, pornind de la sensul uzual al termenului (a se vedea, *mutatis mutandis*, *DCC nr. 83 din 6 iulie 2020*, § 25). O dispoziție legală nu poate fi ruptă din sistemul normativ din care face parte și nu poate acționa în mod izolat. Dimpotrivă, ea trebuie citită în coroborare cu celelalte dispoziții legale incidente (a se vedea *DCC nr. 9 din 27 ianuarie 2020*, § 17; *DCC nr. 14 din 10 februarie 2020*, § 27; *DCC nr. 23 din 2 martie 2020*, § 23; *DCC nr. 83 din 6 iulie 2020*, § 25).

Curtea a reținut că existența dispozițiilor de trimitere în normele penale constituie o expresie a procesului obiectiv de reglementare normativă, fiind o modalitate specială de formulare a reglementărilor juridico-penale. Fără a contesta principiul codificării legii penale, recurgerea la dispozițiile de trimitere în Codul penal asigură stabilitatea legii penale, astfel încât conținutul acesteia să nu fie direct proporțional cu frecvențele modificări ale actelor normative subsecvente, precum și legătura sistemică cu alte acte normative aplicabile (a se vedea *HCC nr. 18 din 13 octombrie 2015*, § 90).

O normă de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încât să-i permită persoanei să decidă asupra conduitei sale și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțe, consecințele acestei conduite (a se vedea *DCC nr. 16 din 10 februarie 2020*, § 18). Pentru a exclude orice echivoc, textul legislativ trebuie să fie formulat în mod clar și

inteligibil, fără dificultăți de ordin sintactic și pasaje obscure (a se vedea *DCC nr. 6 din 23 ianuarie 2020*, § 26; *DCC nr. 18 din 13 februarie 2020*, § 20; *DCC nr. 75 din 2 iulie 2020*, § 19; *DCC nr. 77 din 2 iulie 2020*, § 22).

Atunci când analizează calitatea legii, Curtea atrage atenție la existența reperelor obiective care ajută destinatarul și interpretul legii să prevadă sensul exact al dispozițiilor contestate (a se vedea *DCC nr. 3 din 16 ianuarie 2020*, § 28). În jurisprudența sa, Curtea a reținut că practica judiciară și doctrina juridică pot constitui un reper obiectiv în funcție de care să poată fi apreciat conținutul unei norme penale și care poate contribui la aplicarea previzibilă a acesteia (a se vedea *DCC nr. 30 din 19 martie 2020*, § 23). Totuși, o putere discreționară care nu este delimitată, chiar dacă face obiectul controlului judiciar din punct de vedere formal, nu trece de testul previzibilității (a se vedea *HCC nr. 24 din 17 octombrie 2019*, § 116; *HCC nr. 2 din 23 ianuarie 2020*, § 46).

Curtea reiterează că examinarea constituționalității unui text de lege are în vedere compatibilitatea acestui text cu dispozițiile constituționale pretins a fi încălcate, dar nu raportarea la alte norme infraconstituționale sau compararea prevederilor mai multor legi între ele și raportarea concluziei ce ar rezulta din această comparație la dispoziții ori principii ale Constituției. Astfel, o pretinsă incompatibilitate între două sau mai multe norme legale infraconstituționale cuprinse în acte normative distincte nu constituie o problemă de constituționalitate, ci una de interpretare și aplicare a legii, a cărei rezolvare le revine instanțelor de judecată (a se vedea *DCC nr. 34 din 23 martie 2020*, § 29).

Condiția accesibilității presupune ca textele de lege să poată fi cunoscute de către destinatari. Orice persoană trebuie să poată să dispună de informații privind normele juridice aplicabile într-un caz concret (*Khlyustov v. Rusia*, 11 iulie 2013, § 68). Accesibilitatea legii are în vedere aducerea la cunoștința publică a actelor normative și intrarea în vigoare a acestora, care se realizează în baza articolului 76 din Constituție, legea fiind publicată în Monitorul Oficial (a se vedea *HCC nr. 2 din 23 ianuarie 2020*, § 43).

Articolul 25

Libertatea individuală și siguranța persoanei

Articolul 25 din Constituție garantează dreptul la libertate individuală și la siguranță al persoanei. *Ad similibus*, în conformitate cu articolul 5 § 1 din Convenția Europeană, orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Prin garantarea „dreptului la libertate”, articolul 5 § 1 din Convenție are în vedere libertatea fizică a persoanei (*Creangă v. România* [MC], 23 februarie 2012, § 84). Această constatare este valabilă în contextul articolului 25 din Constituție (a se vedea *HCC nr. 16 din 28 mai 2020*, §§ 45-47).

De asemenea, articolul 25 alin. (2) din Constituție garantează persoanelor reținute sau arestate că privarea lor de libertate se va desfășura în baza unei proceduri legale (a se vedea *DCC nr. 53 din 2 iunie 2020*, § 27).

Curtea a subliniat că pedeapsa închisorii cade sub incidența articolului 25 din Constituție, pentru că executarea acestei pedepse presupune privarea de libertate a persoanei (a se vedea *DCC nr. 46 din 18 mai 2020*, § 29). Arestarea persoanei trebuie să fie dispusă ca o *ultima ratio*. În jurisprudența sa, Curtea a stabilit că cercetarea persoanei în stare de libertate reprezintă o regulă. Prezumția este întotdeauna în favoarea eliberării (*pro libertate*) (a se vedea *HCC nr. 16 din 28 mai 2020*, § 52).

Curtea a constatat că incoerență normativă care există între prevederile articolului 176 alin. (1) din Codul de procedură penală (care stabilesc temeiurile de aplicare pentru toate măsurile preventive) și prevederile articolului 191 alin. (2) din același Cod (care se referă la condițiile în care liberarea provizorie sub control judiciar nu poate fi aplicată) este de natură să afecteze dreptul la libertate individuală și siguranța persoanei (a se vedea *HCC nr 16 din 28 mai 2020*, § 61).

Articolul 26

Dreptul la apărare

Articolul 26 din Constituție garantează în mod distinct dreptul la apărare. Curtea reține că articolul 6 § 3 lit. a) din Convenția Europeană îi recunoaște persoanei dreptul de a fi informată nu doar cu privire la cauza acuzației, adică la faptele materiale de care este acuzată și pe care se bazează acuzația, dar și cu privire la încadrarea juridică a faptelor, în mod detaliat. În materie penală, o informare precisă și completă cu privire la acuzațiile aduse unei persoane și, în consecință, cu privire la încadrarea juridică a acestora pe care instanța o poate reține împotriva sa reprezintă o condiție esențială a unui proces echitabil. Există o legătură între literele a) și b) de la articolul 6 § 3 din Convenția Europeană: dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației trebuie analizat prin prisma dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea (a se vedea *Drassich v. Italia (nr. 2)*, 22 februarie 2018, § 65 și § 66). Așadar, dreptul unei persoane de a-și pregăti apărarea în mod efectiv se află într-o legătură indisolubilă cu dreptul de a fi informat atât despre faptele imputate, cât și despre încadrarea juridică a acestora (a se vedea *DCC nr. 63 din 11 iunie 2020*, §§ 23-24).

Curtea a menționat că reglementarea cazurilor de revizuire a procesului penal nu restrânge sau nu diminuează dreptul la apărare (a se vedea *DCC nr. 28 din 12 martie 2020*, § 21).

Articolul 27

Dreptul la libera circulație

Dreptul la libera circulație, în sensul articolului 27 din Constituție, presupune dreptul persoanei de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a ieși, de a emigra și de a reveni în țară. Având la bază aceleași rațiuni, Curtea Europeană a subliniat că articolul 2 din Protocolul nr. 4 la Convenția Europeană îi garantează oricărei persoane dreptul la libera circulație într-un anumit teritoriu și dreptul de a părăsi acest teritoriu, fapt care implică și dreptul de a călători într-o țară la alegerea sa, în care i s-ar permite intrarea (a se vedea *Khlyustov v. Rusia*, 11 iulie 2013, § 64; *Baumann v. Franța*, 22 mai 2001, § 61; *De Tommaso v. Italia*, 27 februarie 2017, § 104; *DCC nr. 48 din 25 mai 2020*, § 22).

În jurisprudența sa, Curtea a statuat că articolul 27 din Constituție garantează, cu titlu de principiu, dreptul cetățeanului la libera circulație în interiorul statului, precum și dreptul de a părăsi acest teritoriu; acest fapt implică dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a ieși, de a emigra și de a reveni în țară, iar deținerea pașaportului și a documentului de călătorie este o condiție ca persoana să poată ieși din țară. La fel, Curtea reiterează că dreptul de a părăsi propria țară include atât o obligație pozitivă a statului – aceea de a elibera documente, cât și o obligație negativă – aceea de a nu pune piedici unei persoane care dorește să părăsească. Astfel, dreptul de a primi și deține un pașaport intră în aria de protecție a dispozițiilor articolului 27 din Constituție, care prevăd dreptul la libera circulație (a se vedea *DCC nr. 23 din 2 martie 2020*, § 19).

Dreptul la libera circulație, astfel cum este recunoscut în articolul 27 din Constituție, nu face parte din categoria drepturilor absolute al căror exercițiu nu poate fi limitat. Acest drept poate fi restrâns, exercitarea lui impunând respectarea condițiilor prevăzute de lege (a se vedea *DCC nr. 23 din 2 martie 2020*, § 20).

În jurisprudența sa, Curtea a reținut că instituirea prin dispozițiile contestate a unor condiții procedurale la eliberarea pașaportului copilului minor nu sunt de natură să afecteze substanța dreptului la libera circulație, în particular a dreptului de a ieși din țară, și se încadrează în limitele de restrângere a exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți, potrivit articolului 54 din Constituție (a se vedea *DCC nr. 23 din 2 martie 2020*, § 27).

Articolul 28

Viața intimă, familială și privată

Curtea a reiterat că viața privată reprezintă un concept vast, nesusceptibil de o definiție exhaustivă. Curtea Europeană a reținut, în jurisprudența ei, că elemente ca numele, identificarea de gen, apartenența etnică, viziunea religioasă, informația privind starea sănătății, dreptul la reputație, orientarea sexuală ș. a. constituie elemente importante ale sferei

personale protejate de articolul 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Acest articol, care stă, împreună cu jurisprudența care-l dezvoltă, la baza interpretării articolului 28 din Constituție, poate include și activitățile cu caracter profesional sau de afaceri (a se vedea *Niemietz v. Germania*, 16 decembrie 1992, § 29). Prin urmare, există o zonă de interacțiune a unei persoane cu altele, chiar și într-un context public, care se poate încadra în câmpul de aplicare a vieții private (a se vedea *HCC nr. 5 din 25 februarie 2020*, § 60).

Curtea a notat că protecția datelor cu caracter personal are o importanță fundamentală pentru exercițiul dreptului la viața privată al persoanei. Articolul 28 din Constituție garantează un drept la autodeterminare informațională, care le permite persoanelor să se bazeze pe dreptul lor la viața privată cu privire la informații care, deși neutre, sunt colectate, procesate și diseminate în mod colectiv și de o manieră în care face incident acest articol (a se vedea *Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy v. Finlanda* [MC], 27 iunie 2017, § 137; *HCC nr. 29 din 12 decembrie 2019*, § 40; *HCC nr. 5 din 25 februarie 2020*, § 61).

Articolul 29

Inviolabilitatea domiciliului

Perchezițiile planificate și/sau inopinate a deținuților și/sau a celulelor penitenciarului reprezintă o consecință firească a privării de libertate a persoanei și sunt necesare pentru prevenirea dezordinilor sau a comiterii unor infracțiuni (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Milka v. Polonia*, 15 septembrie 2015, §§ 45-50). Astfel, cu privire la efectuarea perchezițiilor în celula din penitenciar fără obținerea prealabilă a autorizației judecătorului de instrucție, Curtea a menționat că persoana ar putea contesta legalitatea acțiunilor întreprinse în fața judecătorului de instrucție. Așadar, există un control judecătoresc care ar putea cenzura orice pretins abuz al autorităților (*DCC nr. 80 din 28 mai 2019*, §§ 18, 19).

Articolul 31

Libertatea conștiinței

Dreptul la libertatea conștiinței protejat de articolul 31 din Constituție și dezvoltat în Legea nr. 125 din 11 mai 2007 privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie, cuprinde libertatea de a aparține sau nu unei anumite religii, de a avea sau nu anumite convingeri, de a-și schimba religia sau convingerile, de a profesa religia sau convingerile în mod individual sau în comun, în public sau în particular, prin învățatură, practici religioase, cult și îndeplinirea riturilor (articolul 4). Manifestarea „în spirit de toleranță și respect reciproc” trebuie să aibă loc în contextul protecției libertății conștiinței prevăzute de articolul 31 din Constituție și, de fapt, acestea [toleranța și respectul], în sensul dispoziției constituționale, sunt în afara oricărei legături cauzale cu situația imbarcării persoanelor numai de pe teritoriul autogărilor, stațiilor

publice sau în locurile care să asigure securitatea persoanelor transportate (a se vedea [DCC nr. 48 din 25 mai 2020](#), § 25).

Cu privire la renunțarea la numărul de identificare de stat pe baza unor motive religioase, Curtea a reținut că prin instituirea obligației de a poseda un număr de identificare pentru depunerea declarațiilor electronice de avere și de interese personale nu are loc o ingerință în dreptul la libertatea conștiinței. Această obligație reprezintă o măsură legislativă generală aplicată într-un mod neutru, fără vreo legătură cu convingerile personale ale persoanei. Lipsa incidenței dreptului la libertatea conștiinței în contextul unor măsuri legislative generale și neutre a fost constatată și de către Curtea Europeană, în jurisprudența sa (a se vedea [DCC nr. 6 din 14 ianuarie 2019](#), §17).

Articolul 34

Dreptul la informație

Dreptul la informație comportă două aspecte: dreptul de a solicita și dreptul de a primi informații (a se vedea [HCC nr. 29 din 12 decembrie 2019](#), § 35).

Curtea subliniază că dreptul de acces la informații de interes public, garantat de articolul 34 din Constituție, reprezintă o *lex specialis*, raportat la dreptul la libera exprimare, garantat de articolul 32 din Constituție, care reprezintă cadrul general pentru acesta. Legătura dintre articolul 32 și articolul 34 din Constituție este deosebit de relevantă acolo unde autoritățile statului interferează cu dreptul de acces la informații, pentru că solicitarea accesului la informații se face în vederea comunicării acestora publicului. Prin urmare, principiile generale aplicabile articolului 32 operează, *a fortiori*, în cazul articolului 34 din Constituție (a se vedea [HCC nr. 29 din 12 decembrie 2019](#), § 36).

Articolul 38

Dreptul de vot și dreptul de a fi ales

Esența dreptului la vot constă în „libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislative” (a se vedea [DCC nr. 11 din 19 ianuarie 2019](#), § 18).

Curtea a menționat că legislatorul din Republica Moldova a ales să garanteze un drept de vot al cetățenilor peste hotarele țării, în comparație cu standardul mai modest pe care îl asigură Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Mai mult, această opțiune a legislatorului nu reprezintă o obligație de ordin constituțional. Articolul 38 alin. (1) din Constituție nu poate fi interpretat ca instituind o obligație a autorităților statale de a organiza alegeri peste hotarele țării (a se vedea [DCC nr. 5 din 14 ianuarie 2019](#), §19). Mai exact, acest articol permite desfășurarea alegerilor peste hotarele țării, dar nu le impune. Totuși, organizarea acestor alegeri este conformă cu articolul 38 din Constituție și poate fi analizată prin prisma acestui

articol. Așadar, exigența exercitării votului la secțiile de vot de peste hotare doar cu pașaportul poate fi considerată o ingerință în dreptul la vot (a se vedea *DCC nr. 11 din 19 ianuarie 2019*, § 26).

Votarea în afara țării în baza buletinului de identitate sau a actelor de identitate expirate nu instituie un tratament diferențiat disproporționat (a se vedea *DCC nr. 5 din 14 ianuarie 2019*).

Curtea consideră că pentru a asigura stabilitatea legislației electorale și a evita modificarea ei frecventă urmează să fie respectată regula conform căreia, în eventualitatea în care Parlamentul adoptă un sistem electoral nou, acesta va putea fi implementat numai dacă modificarea legislativă a fost publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova cu cel puțin un an înainte de data alegerilor, indiferent de tipul acestora (a se vedea *HCC nr. 11 din 7 mai 2020*, § 44).

Articolul 39

Dreptul la administrare

Curtea menționează că articolul 39 din Constituție, care stabilește dreptul cetățenilor Republicii Moldova la administrare și garantează accesul la o funcție publică, nu este incident în această cauză, deoarece normele criticate nu interzic accesul la o funcție publică, ci prevăd condițiile generale și speciale pentru exercitarea ei. Instituirea unor criterii pentru exercitarea anumitor activități nu poate fi considerată o încălcare a dreptului constituțional la muncă sau o discriminare în raport cu exercitarea altor activități (a se vedea *DCC nr. 141 din 12 decembrie 2019*, § 28).

Articolul 41

Libertatea partidelor politice și a altor organizații social-politice

Curtea a menționat că înființarea partidelor politice se bucură de protecția articolului 41 din Constituție. De asemenea, ea a reținut că refuzul unei autorități competente de a înregistra un partid politic reprezintă o ingerință în dreptul la libertatea de asociere a membrilor acestuia (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Gorzelik și alții v. Polonia* [MC], 17 februarie 2004, § 52, *HCC nr. 5 din 25 februarie 2020*, § 60).

Dreptul de a înființa o entitate juridică în scopul de a acționa în mod colectiv într-un domeniu de interes comun reprezintă unul dintre cele mai importante aspecte ale libertății de asociere, fără de care acest drept ar fi lipsit de conținut (a se vedea *HCC nr. 5 din 25 februarie 2020*, § 88).

Totuși, dreptul de asociere în partide politice nu este un drept absolut și, prin urmare, poate fi supus restrângerilor, cu respectarea prevederilor articolului 54 alin. (2) din Constituție (a se vedea *HCC nr. 5 din 25 februarie 2020*, § 94).

În jurisprudența sa, Curtea a considerat că criteriul numeric de 4000 de persoane și cerința reprezentativității teritoriale de minim 120 de membri în cel puțin jumătate din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul al doilea din Republica Moldova, pentru partidul în curs de înregistrare, constituie o măsură excesivă și disproporționată în raport cu scopul legitim urmărit (*HCC nr. 5 din 25 februarie 2020*, § 136).

Articolul 43

Dreptul la muncă și la protecția muncii

Constituția garantează, prin articolul 43, că orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă (a se vedea *HCC nr. 6 din 10 martie 2020*, § 57). Astfel, dreptul la muncă și protecția muncii este aplicabil în toate cazurile în care se pretinde apărarea drepturilor salariale (*HCC nr. 6 din 10 martie 2020*, § 28). Curtea a precizat că noțiunea de remunerație, în sensul articolului 43 din Constituție, trebuie interpretată într-un sens larg. Acesta cuprinde, în special, toate avantajele prezente sau viitoare, cu condiția să fie acordate, chiar dacă indirect, de angajator lucrătorului pentru munca prestată de acesta, în baza unui contract de muncă sau al unor dispoziții legale (a se vedea *HCC nr. 21 din 3 octombrie 2019*, § 25). Dreptul la salariu derivă din dreptul la muncă și constituie un drept fundamental protejat de articolul 43 din Constituție (a se vedea *HCC nr. 6 din 10 martie 2020*, § 57).

Rolul sindicatului la încetarea contractului individual de muncă din inițiativa angajatorului reprezintă o garanție pentru salariat, care se află în relații de subordonare față de angajator și care reclamă o protecție specială pentru a evita concedierea abuzivă. Măsura de protecție a mandatului exercitat de reprezentanții salariaților aleși în organele de conducere ale sindicatelor are caracterul unei garanții legale împotriva eventualelor acțiuni de constrângere sau de reprimare, de natură să împiedice exercitarea mandatului. Liderii sindicali nu și-ar putea îndeplini mandatul încredințat de salariați de a le apăra drepturile și de a promova interesele profesionale, economice și sociale ale acestora, dacă ar fi expuși unor represiuni din partea angajatorilor (a se vedea *HCC nr. 3 din 4 februarie 2020*, § 53).

Curtea a reținut că dreptul de veto al organelor sindicale la luarea deciziilor de concediere a salariaților membri ai sindicatelor încalcă prevederile articolelor 9, 46 și 126 din Constituție împiedică angajatorul să-și realizeze prerogativa de gestionare a propriei întreprinderi (a se vedea *HCC nr. 3 din 4 februarie 2020*, § 63).

Articolul 46

Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia

Dispozițiile articolului 46 din Constituție obligă statul și ceilalți titulari ai puterii publice să respecte proprietatea și să se abțină de la orice acțiune ce ar aduce atingere acestui drept (a se vedea *DCC nr. 52 din 2 iunie 2020*, § 21 și jurisprudența citată acolo).

Dreptul de proprietate, garantat de Constituție, nu este un drept absolut, poate suporta anumite limitări și este susceptibil de ingerințe ale statului în ceea ce privește exercitarea atributelor sale. Instituirea anumitor limite este impusă de necesitatea asigurării unui echilibru între interesele individuale și interesul general, altelei ele au ca scop protecția drepturilor și libertăților altor persoane (a se vedea, *mutatis mutandis*, *DCC nr. 49 din 25 mai 2020*, § 24; *DCC nr. 52 din 2 iunie 2020*, § 23).

Câmpul de aplicare al acestui articol este același cu câmpul de aplicare al articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție. Articolul 1 din Protocolul nr. 1 este aplicabil doar în cazul bunurilor existente ale unei persoane și nu garantează dreptul de a dobândi bunuri. În alte cazuri anterioare, care implică practici profesionale, Curtea Europeană a considerat că o restricție a dreptului reclamantilor de a exercita profesia în cauză, precum refuzul înregistrării unui solicitant pe o listă profesională, a afectat în mod semnificativ condițiile activităților profesionale și a redus sfera acestor activități. În cazul în care, ca urmare a restricțiilor, venitul reclamantului și valoarea clientelei sale și, în general, a afacerilor sale au scăzut, Curtea Europeană a apreciat că a existat o ingerință în dreptul la folosința bunurilor sale. În cazurile privind acordarea de licențe sau de autorizații pentru desfășurarea unei afaceri, Curtea a notat că revocarea sau retragerea acestora a afectat dreptul reclamantilor de folosire a bunurilor lor, inclusiv interesele economice legate de activitatea de bază (a se vedea *Rola v. Slovenia*, 4 iunie 2019, §71). Așadar, Curtea a constată că articolul 46 din Constituție este aplicabil retragerii autorizațiilor CEMT (a se vedea *DCC nr. 62 din 11 iunie 2020*, § 34).

În jurisprudența sa, Curtea a reținut că posibilitatea pretinderii unor sume de bani de la membrii organelor de conducere ale debitorului insolubil face ca aceștia să aibă calitatea de victime potențiale, din perspectiva dreptului de proprietate (a se vedea *HCC nr. 16 din 9 iunie 2020*, § 30).

Curtea reține că contractul de asistență juridică încheiat într-o situație de incompatibilitate nu este protejat de articolul 46 din Constituție, deoarece acesta nu poate fundamenta o „așteptare legitimă”. Astfel, articolul 46 din Constituție este inaplicabil în situațiile în care contractul de asistență juridică a fost semnat în condiții de incompatibilitate (a se vedea, *mutatis mutandis*, *DCC nr. 59 din 25 aprilie 2019*, § 43).

De asemenea, Curtea a menționat că executarea silită a unei obligații naturale echivalează cu o încălcare a dreptului de proprietate al debitorului. Mai mult, o eventuală executare repetată a unui document executoriu deja executat constituie o încălcare a dreptului de proprietate al debitorului (a se vedea, *mutatis mutandis*, [HCC nr. 22 din 8 octombrie 2019](#), §§ 52, 71).

Articolul 47

Dreptul la asistență și protecția socială

Statul dispune de o marjă largă de apreciere în domeniul drepturilor sociale, iar drepturile prevăzute de articolul 47 din Constituție nu garantează persoanelor un nivel concret de asigurare socială. Garanțiile sociale nu au un caracter necondiționat, legislatorul fiind în drept de a stabili condiții specifice pentru exercitarea drepturilor sociale. Astfel, modul de stabilire a alocațiilor sociale de stat reprezintă o opțiune a legislatorului, acesta fiind liber, în funcție de resursele financiare disponibile, să stabilească acordarea acestui drept, conținutul și limitele acestuia, precum și condițiile în care poate fi acordat atunci când realitățile economice și sociale o impun (a se vedea [DCC nr. 15 din 10 februarie 2020](#), § 21).

Curtea a menționat că dreptul de asigurare obligatorie de asistență medicală din contul statului, în virtutea caracterului său social, intră în câmpul de aplicare al articolului 47 din Constituție. Astfel, articolul 47 este incident măsurii asigurării obligatorii de asistență medicală din contul statului a mamelor cu patru sau mai mulți copii, deoarece aceasta intervine în sfera protecției sociale, Curtea a precizat că acordarea de drepturi sociale face aplicabil acest articol (a se vedea, *mutatis mutandis*, [HCC nr. 3 din 18 ianuarie 2019](#), §§ 24, 22).

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

Așa cum prevede prima teză a articolului 54 alin. (2) din Constituție, exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege. Principiul legalității presupune îndeplinirea standardului calității prevederilor legale aplicabile. Astfel articolul 54 alin (2) din Constituție instituie standardul „prevăzute de lege” (a se vedea [HCC nr. 16 din 9 iunie 2020](#), §§ 48, 59).

Potrivit articolului 54 alin. (2) din Constituție, ingerințele într-un drept fundamental trebuie să urmărească realizarea unuia sau mai multor din următoarele scopuri legitime: protecția securității naționale, asigurarea bunăstării economice a țării, asigurarea ordinii publice, în vederea prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protecția drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale și garantarea autorității și imparțialității justiției.

Cu privire la modalitatea de aplicare a prevederilor constituționale cuprinse la articolul 54, acestea nu au o semnificație autonomă și urmează a fi aplicate în combinație cu normele constituționale care garantează un drept fundamental (a se vedea [DCC nr. 34 din 23 martie 2020](#), § 21).

Articolul 58

Contribuții financiare

Articolul 58 alin. (2) din Constituție prevede că sistemul legal de impuneri trebuie să asigure așezarea justă a sarcinilor fiscale, iar Curtea a stabilit în jurisprudența sa că normele constituționale menționate se referă la stabilirea justă a sarcinilor fiscale, dar nu la impozitarea egală. Astfel, legislatorul trebuie să manifeste o grijă deosebită atunci când determină categoria de venit sau tipul de proprietate în privința căreia se instituie sarcina fiscală, suma concretă datorată și modul concret de calcul al sarcinii fiscale (a se vedea [DCC nr. 13 din 29 ianuarie 2019](#), § 19).

Articolul 116

Statutul judecătorilor

Independența judiciară înseamnă nu doar independența puterii judecătorești în ansamblul său față de celelalte puteri ale statului, ci privește și aspectul „intern”. Fiecare judecător, indiferent de care este poziția sa în sistem, exercită funcția judiciară. Prin urmare, în soluționarea unei cauze, acesta trebuie să fie independent și față de ceilalți judecători, precum și față de președintele instanței sau față de celelalte instanțe, ca, de exemplu, instanțele de apel sau celelalte instanțe superioare (a se vedea [HCC nr. 7 din 24 martie 2020](#), § 37).

Curtea a reținut că constituanta a utilizat formulări rigide în textul articolului 116 alin. (5) din Constituție, pentru a evidenția că inamovibilitatea judecătorului reprezintă un principiu fundamental. Așa cum acest principiu constituțional nu este absolut, Curtea notează că judecătorul ar putea fi transferat fără acordul acestuia, dacă acest fapt are loc: (a) în legătură cu aplicarea unei sancțiuni disciplinare, b) în legătură cu reorganizarea judecătorească sau c) în legătură cu sprijinirea unui tribunal învecinat. Atât necesitatea de a asigura independența judecătorului, cât și necesitatea administrării justiției în mod eficient reprezintă valori protejate de articolul 116 din Constituție. Niciuna din ele nu constituie o valoare absolută și, prin urmare, ambele pot fi limitate prin optimizarea lor. De asemenea, nu există o ierarhie între independența judecătorului și administrarea justiției în mod eficient, ci mai curând o conlucrare între aceste două valori pentru realizarea unui scop comun, cum este cel al asigurării dreptului la un proces echitabil al participanților la proces (a se vedea [HCC nr. 7 din 24 martie 2020](#), §§ 48, 57).

Curtea a notat că mecanismul de selectare și determinare a judecătorilor de instrucție de către președintele instanței de judecată nu asigură un echilibru corect între, pe de o parte, necesitatea asigurării independenței judecătorului și, pe de altă parte, necesitatea administrării justiției în mod eficient, așa cum ar face-o existența unor garanții împotriva arbitrarului (a se vedea [HCC nr. 7 din 24 martie 2020](#), § 80).

Articolul 119

Folosirea căilor de atac

Curtea a menționat că articolul 119 garantează dreptul la o cale de atac împotriva hotărârii judecătorești prin care se constată vinovăția penală a unei persoane, iar nu la dreptul la recurs împotriva încheierilor privind măsurile preventive. Astfel, în asemenea situație, Curtea nu a constatat incidența prevederilor articolului 2 din Protocolul nr. 7 la Convenția Europeană, care se referă la dreptul oricărei persoane „declarată vinovată de comiterea unei infracțiuni” de a cere „examinarea declarației de vinovăție sau a condamnării de către o jurisdicție superioară”. (a se vedea, *mutatis mutandis*, [DCC nr. 43 din 5 aprilie 2019](#), § 24).

Articolul 126

Economia

Articolul 126 alin. (2) lit. a) se referă la obligația statului de a reglementa activitățile economice și administrarea proprietății publice. În acest sens, proprietatea publică vizează persoane juridice de drept public – statul sau unitățile administrativ-teritoriale – care, în condițiile legii, au în patrimoniul lor atât un drept de proprietate privată, cât și un drept de proprietate publică. Curtea reține că persoanele fizice sau juridice de drept privat nu au această calitate. Atunci când pretinde încălcarea unor drepturi fundamentale, o persoană juridică de drept privat nu poate invoca articolul 126 alin. (2) lit. a) din Legea Supremă (a se vedea [DCC nr. 57 din 5 iunie 2020](#), § 18).

Curtea a constatat că interdicția de a concedia salariații membri și conducători ai organelor sindicale fără acordul organului sindical, în cazurile în care concedierea nu are legătură cu activitatea sindicală, contravine dispozițiilor constituționale ale articolelor 9, 46 și 126 din Constituție (a se vedea [HCC nr. 3 din 4 februarie 2020](#), § 76).